

Rodiče a sourozenci (1932–1942)

Miloš Forman se narodil 18. února 1932 v Čáslavi v Československé republice jako Miloš Tomáš Jan. Otec Rudolf Forman byl pedagogem učitelského ústavu v Čáslavi, matka Anna Formanová se od roku 1928 sezónně starala o rodinný penzion Rut ve Starých Splavech u Máchova jezera (název vodní plochy vymyslel právě Formanův otec). Za války zahynuli oba rodiče, vyznáním protestanti, v koncentračních táborech. Otce jako člena ilegální odbojové organizace Pribina zatkli na jaře 1940, a přestože si vyneseny trest odseděl ve vazbě, nebyl nikdy propuštěn a 11. května 1943 podlehl v Osvětimi tyfové nákaze. Matku uvěznil v srpnu 1942 v souvislosti s protifíšskými letáky a 1. března 1943 zemřela rovněž na tyfus ve stejném táboře.

Až v šedesátých letech se M. F. dozvěděl, že jeho biologickým otcem je židovský architekt Otto Kohn (1887–1965), soused od Máchova jezera, který už před válkou emigroval do Ekvádoru. O čtrnáct let starší bratr Blahoslav, učitel, zahynul tragicky v květnu 1962 ve vánici ve Vysokých Tatrách. O dvanáct let starší bratr Pavel byl v roce 1949, dva měsíce před absolutoriem, vyloučen z kádrových důvodů z Akademie výtvarných umění, živil se pak rovněž jako učitel a v roce 1968 emigroval do Austrálie, kde se uplatnil jako výtvarník. Než v roce 2008 zemřel, stačil ho Jan Hřebejk obsadit do epizodní role ve své tragikomedii *Horrem pádem* (2004).

Už za válečného pobytu v Náchodě se Miloš Forman seznámil s Janem Schmidtem (vlevo), svým budoucím režiséřským kolegou z nové vlny a později i druhým režiséřem na *Amadeovi* (1984). Zde na společné vyjížděce bryčkou v roce 1943
Archiv Jan Lukeš – Jan Schmidt

Dospívání a studia (1942–1955)

Po zatčení matky vyrůstal M. F. v Náchodě u strýce Boleslava Švába, majitele hokynářství, a tety Anny Sládkové, manželky lékárníka, od roku 1944 znovu v Čáslavi u rodinného přítele, ředitele městské plynárny Pavla Hluchého. Od září 1945 studoval na nově zřízené střední chlapecké internátní škole krále Jiřího pro válečné sirotky v Poděbradech, kde byli jeho spolužáky například Ivan Passer, Václav Havel či bratři Ctirad a Josef Mašínové a později také potomci některých komunistických prominentů.

Kvůli jednomu z nich končil studium a skládal maturitu v roce 1950 na gymnáziu v pražských Dejvicích – v Poděbradech mu totiž hrozilo vyloučení pro údajné „zsměšňování komunistické strany“. Už tam ale

Miloš Forman
v době studií na FAMU
s jedním ze svých učitelů,
historikem umění
Františkem Dvořákem
Archiv Jan Lukeš –
Miloš Forman

prorazil v místním Divadle na kovárně: jako člen školního hereckého souboru, kde si zahrál manžela v Gogolově *Ženitbě*, Harpagona v Molièrově *Lakomci* a Hadriána v Klicperově *Hadriánovi z Římsů*, a také jako člen jednoho z městských ochotnických uskupení. Atmosféru školy zachytil po letech spolužák Pavel Fierlinger v autobiografickém animovaném filmu *Drawn from Memory* (Kresleno popaměti, 1995), v němž si M. F. své kreslené alter ego sám namluvil.

V herecké – i režijní – dráze pokračoval v Praze školním představením Voskovcovy a Werichovy *Balady z hadrů*, na němž spolupracoval například i spolužák a budoucí dirigent Libor Pešek a které dostalo posléze prostor i v divadle E. F. Buriana D 50. Pokoušel se pak o přijetí na režii na Divadelní fakultu Akademie múzických umění, když nevyšlo, složil úspěšně v témže roce 1950 zkoušky na Katedru dramaturgie a scenáristiky na Filmové fakultě Akademie múzických umění. Obor absolvoval od 27. září 1951 do 19. března 1956 u profesora Miloše Václava Kratochvíla, prozaika a scenáristy, mezi jeho další učitele patřili historik umění František Dvořák či básník a budoucí prozaik Milan Kundera. Promoval 9. listopadu 1956.

Filmové začátky a první manželství (1950–1958)

Během studií pracoval jako brigádník v lupkových dolech v Rakovníku, v Československé televizi, která začala zkušebně vysílat od 1. 5. 1953, uváděl později vlastní pořad o filmu a uplatnil se i jako občasný epizodní herec: v komedii *Slovo dělá ženu* (Jaroslav Mach, 1952), v lyrickém dramatu *Stříbrný vítr* (Václav Krška, 1954), později v absolventském filmu FAMU *Strop* (Věra Chytilová, 1961). Podílel se rovněž na scénáři budovatelské komedie Martina Friče *Nechte to na mně* (1955) a působil jako asistent režie, skrytý spoluautor scénáře a epizodní herec u retrofilmu Alfréda Radoka *Dědeček automobil* (1956) podle románu Adolfa Branalda.

Jeho diplomový scénář „umístěnkového“ dramatu mladých lidí *Štěňata* natočil v roce 1957 Ivo Novák a přizval si ho zároveň jako pomocného režiséra. S představitelkou druhé dívčí role a vycházející hereckou hvězdou Janou Brejchovou (* 20. 1. 1940) uzavřel v roce 1958 manželství, vydrželo však jen do roku 1962.

Budoucí star českého filmu
a první manželka Miloše Formana
Jana Brejchová na obálce
Filmu a doby č. 1/1959.

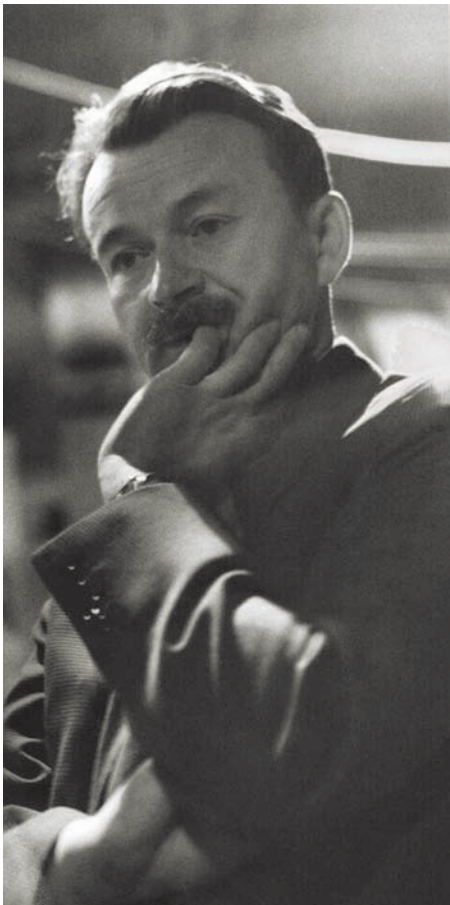
Na snímku z filmu Jiřího Krejčíka
o „mládeži na scestí“ *Probuzení* (1959)
jsou spolu s ní Petr Kostka,
Jan Šmíd a Jiří Štíbr
Archiv Jan Lukeš

Laterna magika a další projekty (1957–1962)

Od roku 1957 působil jako scenárista celkového inscenačního plánu a pomocný režisér Alfréda Radoka v *Laterně magice*, a to jak na jejím I. programu v roce 1958, s nímž se dostal i na světovou výstavu EXPO 58 v Bruselu, tak na II. programu (Zájezdový program) v roce 1960. Po cenzurním zásahu režimu do tohoto představení v dubnu 1960 pro údajný „židovský expresionismus“, Radokově vyhazovu a rozmetání celého tvůrčího týmu setrval M. F. spolu s Jánem Roháčem a Vladimírem Svitáčkem k Radokově nelibosti z existenčních důvodů v podniku dále v pracovním poměru. Posléze byli však pro „politickou nespolehlivost“ propuštěni novým ředitelem Laterny magiky Borisem Michajlovem i oni.

M. F. podepsal pak 1. října 1961 pracovní smlouvu s Filmovým studiem Barrandov jako scenárista a pomocný režisér. Pracoval postupně s Josefem Škvoreckým, Jiřím Sehnalem (po emigraci v roce 1961 přijal

jméno Jethro Spencer McIntosh), Jánem Kadárem a Elmarem Klosem hned na několika filmových látkách, které nakonec nebyly z ideologických důvodů realizovány (okupační dramata *Lidice budou žít* a *Pět mužů* a crazy komedie *Noty v kufříku* a *Kapela to vyhrála*). Spolu s Jánem Roháčem psal anonymně revuální scénáře pro pražský noční klub Alhambra, nakonec z nouze přijal místo pomocného režiséra a herce ve válečném snímku Pavla Blumenfelda z bojů na Dukle *Tam za lesem* (1962).

Miloš Forman jako lékař ve filmu Pavla Blumenfelda z bojů na Dukle v roce 1944 *Tam za lesem* (1962), na lůžku protagonista příběhu v podání Júliuse Vaška
Archiv Jan Lukeš – Miloš Forman

Alfréd Radok v roce 1958, kdy jeho *Laterna magika* slavila oslnivý úspěch na světové výstavě EXPO 58 v Bruselu. „Jeho umění spočívalo v brilantním spojení slova, hudby, výpravy, tance a nejmodernější jevištní techniky,“ řekl o něm po letech Miloš Forman
Foto M. Háek – archiv Jan Lukeš